

ÖD. Östra Djurgårdsön

ÖD 1 Isbladsbacken (Tullbacken)

Detta skötselområde utgör det näst största sammanhängande skogsområdet på Södra Djurgården, det största är Stora Jakten tillsammans med skötselområdet "Blandskog öster om Rosendals upplag". Isbladsbacken hyser en kärna av barrskog, omgiven av lövskogsbräm främst i söder och nordväst. På 1690 års karta benämns området Tullbacken.

Fig. 01. ÖD 1. Granskogen på Isbladsbacken

Området utgör ett omväxlande skogsparti, vilande på en bergsrygg i huvudsakligen sydväst-nordostlig sträckning. Markanta branter finns främst åt dessa håll, brantast i nordost mot Isbladskärret.

Från Manillavägen i väster är skogen en barrblandskog av tall och ädellöv, främst ek och lönn. Rakt norr om busshållplatsen vid Manilla ca 50 m in på den öst-västlöpande gångstigen står en stor ihålig, levande gammelek med bohål. Vid trädbasen växer hassel. Eken skymms från söder av tre almar. Två grova furor finns strax norr om eken. Ytterligare en grov, levande ek står ca 25 m norr om den nyssnämnda. I områdets hörn i sydväst finns förutom dominerande ek och tall ett bokbestånd närmast Djurgårdsvägen i söder. Den flacka sydslutningen hyser ek i yngre åldrar samt rikt med hassel. I fält/bottenskiktet märks skogsviol, blåsippan, lundstarr, krustätel, lundgröe, grenrör, vårfryle, kranshakmossa och björnmossor.

Ett avgränsat bokbestånd finns söder om Djurgårdsvägen mellan Mulberget och Täckas Udden.

Mot områdets krön märks tilltagande inslag/dominans av högvuxen ca 40-årig tall med enstaka gammeltallar och hagmarksbjörkar. Fältskiktet på krönet består till stor del av blåbärsris samt harsyra. Ett par grandominerade bestånd finns något väster om områdets

mittpunkt. Däri ingår både gran och ädelgran, varav båda föryngrar sig. Helt nära en rådjursremiss ligger åt öster ett gråvide-starr-kärr med någon grov klibbal och omkransande aspar. På stenar och trädbaser växer björnmossor. Öster om kärret står en stor död ek med trängande bok intill. God föryngring av ek finns.

Genom området slingrar en gångstig från ovannämnda busshållplats till Täckas udden. Efter att ha passerat en blockanhopning övergår stigen till sydostlig sträckning. Intill stigens östra sida ligger ett långsträckt kärr omgivet av tre grovekar, björk m.m. I kärribotten finns ett starrbestånd omgivet av gråvide, älggräs och yngre ek.

Strax söder om kärret, invid stigen, står en mycket stor, hög lind med tätt bestånd av lungört intill. En bredkronig ek följer strax nordost om en parkbänk. Tall tränger in i dess krona.

Fig. 02. ÖD 1. Isbladsbackens sydöstra del

Från nyssnämnda stig löper en stig mot östnordost som möter stigen längs Isbladskärrets västra strand. Vid detta stigskafl finns rik granföryngring. Längs strandstigen åt sydost står flera grova ekar.

Isbladsbackens sydöstra hörn mot Täckas udden är rik på grov ek och dito alm. Längre västerut, norr om Mulberget, är lövskogen mer jämnåldrig och bestående av ek, alm, hassel, rönn och lind. Bok är fåtalig och barrträd saknas helt. Terrängen är glest småblockig med lundgröe, smultron, kruståtel och fårsvingel. I en blocksamling står en högstubbe av ek.

I Isbladsbackens nordöstra del mot Isbladskärret står nordväst om stigskalet ett ca 20-årigt bestånd av planterad tall, längst ner avslutat med tät gran.

På hällkrönet ovanför växer lågvuxen tallskog med blåbärsris. På sluttningen ner mot Gröndal tar först björk vid, längre ner gles lönn med inslag av ek.

I den lilla snibben öster om Gröndal växer lönn samt enstaka tysklönn och någon gammal ek.

I fältskiktet märks vintergröna (*Vinca minor*), blåsippan och lundgröe.

Fig. 03. ÖD 1. Isbladsbackens östra brynskog

Bedömning

Ett sammanhängande, omväxlande skogsområde, präglat av olika tiders syn på markanvändning och favoriserade trädslag. Tilltalande, omväxlande nästan ren ädellövskog med rikt inslag av hassel och barrinblandning finns endast i områdets centrala del. Där finns som nämnts också ett avgränsat bestånd av bok, liksom bokbeståndet mellan Mullberget och Täckta Udden. De små kärren är intressanta i kraft av att våtmarker är så sällsynta i den normalt brutna djurgårdsterrängen.

De successioner som kan skönjas är hur den glesa lövskogen alltmer sluter sig, och även högre upp trängs bredkronig hagmarksbjörk ut av tall. De båda bokbestånden är intressanta i sig, men utgör spridningscentra för bokplantor, vilka i ökande grad etablerar sig i angränsande bestånd, vilket på längre sikt kommer att omgestalta den sammanhängande ädelskogen bestående av ej införda trädslag.

Området har stort rekreativt värde och som viltskydd, särskilt gäller det senare för barrbestånden.

Mål

Barr- och lövskog i flerskiktade bestånd enligt terrängens förutsättningar, utan inslag av införda arter annat än i de två etablerade bokbestånden. I NV delen och i SO hålls skogen glesare med hagmarksprägel.

Åtgärder

Ambitionsnivå högre: Om hjortbete avses införas på södra Djurgården, kan detta område ingå däri.

Ambitionsnivå lägre: All ädelgran avlägsnas. Bokföryngring begränsas utom i bokbestånden. Trängda ekar friröjs enligt beskrivna exempel. Barrföryngringar gallras till att på sikt bli

luckiga, olikåldriga stormfasta naturliknande bestånd. Mot Isbladskärret kan träd och buskar avverkas för utblickar mot den lilla fågelsjön.

Litteratur

Edberg 1976, Ryberg 1983

Fig. 04. ÖD 2. Isbladskärret med hägerkolonin i mitten på bilden

ÖD 2 Isbladskärret

Isbladskärret är ursprungligen en vik av Lilla Värtan, avsnörd av landhöjningen och så småningom igenvuxen som kärr. På 1700-talet vallades kärret in och nyttjades för jordbruksändamål, men för detta krävdes att kärrets vatten pumpades ut. 1981 ombildades det då igenvuxna kärret till en triangulär sjö och de två följande åren fördjupades sjön. 1995-96 torrlades kärret för att minska antalet rudor och avlägsna högre vegetation.

Isbladskärret har idag öppen vattenyta främst i sin nordvästra hälft samt ett parti i sydost. Klarvattenytorna förbinds med rännor av öppet vatten. I övrigt täcks vattenytan av bladvass, ibland med bräm av bredkaveldun. Igelknopp, dyblad och andmat spelar också stor roll. Sjöns utflöde sker genom ett reglerbart dike i söder. Längs delar av Isbladskärrets södra och nordvästra delar finns kantdiken. Sjön har ett största djup av knappt 1 m.

Fågellivet är rikt. Vid inventering 1996 (Rygfelt) påträffades 13 häckande arter, främst änder och de vass- och snårbundna sångarna. Häger häckar i träd (främst al) i sjöns norra del (15 par 1996). Vitkindad gås, grågås, vigg och knipa kan nämnas bland häckfåglarna, liksom de sällsyntare arterna snatterand och smådopping. Under sträcktid i juni-augusti ses många arter rastande vadare.

Isbladskärrets omgivning är en god lokal för fladdermöss, varav fem arter har påträffats. I bottenfaunan finns linsskivsnäcka, en ovanlig art med vikande förekomster i landet. Flera ovanligare arter av trollslända är funna vid sjöns södra sida. Både större och mindre vattensalamander har påträffats, men missgynnas av förekomsten av fisk, i detta fall småspigg och ruda.

Vid Isbladskärrets övergång till fastmark finns ofta snår av *Salix* och al. Mot sjöns strand i väster står flera grova almar. I kärrkanten finns flera björkar med tickor. Kärrvegetationen börjar från landsidan med vecketåg och övergår strax i vass.

I öster finns ett fastmarksparti med björk och ek. I nordöstra hörnet finns ett albestånd av stora träd och alsnår samt *Salix*. Sjön omges av stigar/vägar på alla tre sidorna. Vid Djurgårdsbrunnskanalen i norr finns en brygga för fågelskådning m.m. Längs kanalen finns en planterad rad av lind.

Bedömning

Isbladskärret är Stor-Stockholms och därmed kanske landets mest besökta fågelsjö (?) och har stora faunistiska och rekreativa värden. Den är ett promenad- och utflyktsmål för många friluftskategorier, däribland skridskoåkning när isen tidigt lagt sig på sjöns öppna vattenytor. Genom att det finns goda utsiktspunkter är det här ett område där fåglarna kan studeras på nära håll och passar särskilt väl för besök av nyblivna fågelskådare. Kärret som är konstskapad genom vattenreglering och grund är det mycket känsligt och instabilt som ekosystem och bör vara föremål för regelbundna åtgärder för att bibehålla kvalitén som fågelsjö. Vass och strandängar bör återkommande hållas efter med slätteraggregat eller betesdjur.

Mål

Bevarad sjö/kärrmiljö med för fågellivet optimal vattenregim. Området görs tillgängligt för fågelstudier genom friröjning av särskilda utsiktsplatser.

Åtgärder

En optimal vattenregim upprättas över önskvärt vattenstånd månad för månad och följs genom reglering av utloppet i söder. Miljöövervakning av vattenkvalitet och naturstillstånd, främst faunagrupper, skall ske kontinuerligt. Våtmarken som ju är kraftigt påverkat av vattenståndsregleringar m.fl. åtgärder genomgår olika successionsstadier efter dessa åtgärder och måste regelbundet åtgärdas för att förhindra igenväxning av klarvattensytor och strandkärr och för att hålla tillbaka populationen av ruda som kan hota framförallt doppingarnas möjlighet till lyckad häckning genom konkurrens av föda. Under 2005 har buskröjning och fräsning av strandzonen genomförts. Eventuellt kan östra delen av stränderna hållas öppna med betesdjur.

Litteratur

Rapport 2. Vattenprogram för Stockholm 2000, Edberg 1975, Ryberg 1983, Rygfelt 1996

ÖD 3. Parkudden - Hovjägarbostället

Området ligger norr Blockhusuddens P-plats och öster om Isbladskärret. Villa Parkudden, tidigare bostad åt prins Carl och prinsessan Ingeborg, omges av en mycket stor, lövträdsbevuxen tomt, kringgårdad av staket. Detta är troligen Djurgårdens största enskilda tomt, som allmänheten är utestängd från, frånsett gångstigen längs stranden. Tomtens park domineras av ek samt inslag av björk och bok. I söder står några mycket stora bokar. I de

lägre delarna mot stranden och strandpromenaden ingår al, alm, lind, avenbok och hästkastanj.

Fig. 05. ÖD 3. Prinskullen

Söder om Parkudden löper en terrängsvacka, genom vilken en körväg löper. Åt nordväst, mot Prinsessan Ingeborgs väg, vidgar sig svackan till en fuktäng dominerad av åkertistel. Terrängen söder härom formas av en bergsrygg som ligger i nordvästlig-sydostlig riktning. Hovjägarbostället intar denna kulle, men byggnaden är betydlig mindre och diskretare än Parkudden.

Fig. 06. ÖD 3. Hovjägarbostället.

Söder om Hovjägarbostället kommer ytterligare en svacka innan nästa bergsrygg tar vid. Ryggen sluttar långsamt mot söder, och i dess sydvästra del är marken öppen och trädlös. Marken kläds på många ställen av högvuxet trivialgräs, främst hundäxing. Fältskiktsfloran är dock bitvis frodig med sippor, svalört, tandrot och förgätmigej. Området i övrigt hyser framför allt ek, vilken förekommer i alla åldrar.

Här finns åtskilliga grova ekar, somliga skadade av grenbrott. Flera har påväxt av svavelticka. Några jättestubbar vittnar om fallna grovekar. Av andra trädslag märks lind, många av dem också grova och högvuxna. Alm och björk uppträder enstaka. Några hagtornsträd finns ut mot den öppna, sydvästra delen.

I fältskiktet dominerar älggräs i flera stråk. Lundgröe, nejlikrot, smultron uppträder också talrikt, medan lundstarr (*Carex montana*) är sparsam.

Bedömning

Stor biologisk mångfald med flerskiktat, olikåldrigt trädbestånd och mycket död ved. Byggnaderna har visst kulturhistoriskt värde, men det är från friluftslivets synpunkt synd att Parkudden tillåtits privatisera en så stor och attraktiv udde; jämför Waldemarsuddes utveckling.

Mål

Halvöppen, hagmarksartad lövskog. Trädbestånden som omger villorna skall behålla sin slutenhet och lummighet medan gläntor i skogsbestånd och öppna gräsytor hålls hävdade kring parkvägar och stranden. Grova ekar gynnas liksom rekrytering av nya ekbestånd och ädla lövträd.

Åtgärder

De öppna ytorna är i minsta laget för betesfällor men är annars är bete önskvärt. I stället hålls områdena öppna med årlig slåtter och slyröjning.

Fig. 07. ÖD 4. Blockhusudden, norra stranden. Gräsmattan väl avbetad av vitkindade gäss.

ÖD 4 Skötselområde Blockhusudden

Blockhusudden är till större delen ianspråktagen som tomt- och parkmark och för bebyggelse. Längst ut på udden ligger en bergklack, Rådmanbacken, med en smal remsa av icke-tomtmark. Där finns ett flerskiktat trädbestånd av framför allt lönn samt inslag av ek och björk. Askskott uppträder i mängd. Två parstående vackra tallar finns vid den nordliga tomtens sydostkant. Fältskiktet präglas av lundgröe och parkgröe.

Fig. 08. ÖD 4. Blockhusuddens norra del med hagartad ekdominerad skog

Fig. 09. ÖD 4. Blockhusudden strandparti på östsidan

Längs vägen, Blockhusringen, finns buskar av hagtorn och hägg. Väster om vägen ligger en lång remsa av öppen gräsmark. En terrass bildar övergång till Blockhusuddens största höjdparti Sjötullsbacken. Denna består av en oval höjdrygg med största utsträckning i öst-väst. I dess relativt branta nordslutning står ett glest bestånd av ek i alla åldersklasser, varav ett tiotal är riktigt grova. Gamla jättestubbar vittnar om kontinuitet av grovekar. Inslag finns av tall, alm, rönn, björk, apel, enstaka bokplantor och hassel. Lundgröe, parkgröe och hallonsnår bildar fältskikt/buskskikt.

Fig. 09. ÖD 4. Blockhusuddens krön med villabebyggelse

En öst-väst-gående väg följer bergsryggens krön. En mycket grov ek står intill den tvärande vägen. På krönet av höjdryggen växer ek i växlande ålder, grupper av rönn och enstaka fågelbär.

Ett tätt ungek-bestånd står just norr om vägen. Strödda grova ekar och solitära tallar karakteriserar området. Slånsnår finns fläckvis, i fältskiktet är dominansen stor av lundgröe och här och där vintergröna (*Vinca*).

I kilen/sluttningen mellan Thielska galleriet och St. Sjötullen finns gammelekar, stråk av rönn och enstaka ung björk.

Fig. 10. ÖD 4. Ekskogen norr om Thielska galleriet.

Bedömning

Ett biologiskt rikt och för rekreation värdefullt område, som också genom sin höjd erbjuder utsikt över omgivande vatten. För flanerande djurgårdsbesökare är Blockhusudden en klassisk målpunkt, där byggnadsbeståndet inklusive Thielska galleriet hyser stora kulturhistoriska värden.

Ekmiljön är ovanligt gynnsam med god åldersspridning och god förnyring och hyser en rik fågel och insektsfauna med bl.a. kattuggla, skogsduva och vedlevande insekter.

Mål

Parkartad, flerskiktad lövskog. Träd och buskbestånd skall bädda in trädgårdarna och bebyggelsen i grönska.

Åtgärder

Ek och alm gynnas, bokplantor hålls efter.

Ekföryngring gynnas och grovekar vårdas. Lönn hålls under uppsikt så att den på sikt inte tar överhanden. Fuktängs- och alkärrspartier utvecklas fritt.